

ІСТОРІЯ, ФІЛОСОФІЯ, ПРАВО

Бондаренко Вікторія,
студентка 4 пр групи
гуманітарно-економічного факультету
Наук. керівник: **Макаренко Т.П.,**
к. і. н., доцент (БДПУ)

**ІНСТИТУТ УСИНОВЛЕННЯ В УКРАЇНІ: ПОНЯТТЯ
ТА ПРОПОЗИЦІЇ ЩОДО МЕХАНІЗМУ ВДОСКОНАЛЕННЯ**

Актуальність дослідження. Діти – це головне надбання кожного народу, щасливе дитинство – запорука майбутнього нації. Регулювання сімейних відносин в Україні здійснюється з метою забезпечення кожної дитини, у тому числі й дитини-сироти та дитини, позбавленої батьківського піклування, сімейним вихованням, можливістю духовного та фізичного розвитку в умовах сім'ї. Одним із найважливіших завдань держави є обов'язок створювати належні умови для охорони та розвитку дитинства, гарантувати та забезпечувати реалізацію прав дитини.

Однак, сьогодні відсутнє належне законодавче регулювання даної сфери правовідносин, в деяких випадках усиновлення не лише не відповідає основному його принципу – відповідності усиновлення інтересам дітей, а й становить загрозу для їх життя та здоров'я, що викликає широку дискусію з приводу доцільності існування інституту усиновлення дітей, зокрема на міжнародному рівні.

Практичне застосування чинного законодавства, яке стосується інституту усиновлення свідчить про необхідність його глибокого теоретичного дослідження та внесення пропозицій з удосконалення системи усиновлення.

Ступінь досліджуваної проблеми. Вивченням даної теми у галузі сімейного права займалися видатні правники: В. Барсукова, В. Гопанчук, О. Драгневич, Н. Єршова, І. Жилінкова, Л. Зілковська, С. Індиченка, Л. Короткова, О. Нечаєва, О. Пергамент, З. Ромовська, С.Фурс, М. Антокольська, В. Борисова, О. Кудрявцева, В. Кустова, М. Логвінова, Я. Шевченко.

Мета дослідження полягає в тому, щоб на основі аналізу чинного законодавства і праць науковців визначити поняття та зміст інституту усиновлення та розробити пропозиції щодо вдосконалення системи усиновлення в Україні.

Сутність дослідження. Інститут усиновлення регламентується низкою національних та міжнародних нормативно-правових актів. Так, Конвенція ООН про права дитини зазначає, що дитина, яка тимчасово або постійно позбавлена сімейного оточення, або яка в її власних як найвищих інтересах не може залишатися у такому оточенні, має право на особливий захист і допомогу, що надається державою.

Поняття усиновлення закріплено в ст. 207 СКУ: усиновленням є прийняття усиновлювачем у свою сім'ю особи на правах дочки чи сина, що здійснене на підставі рішення суду, крім випадку, передбаченого ст. 208 СКУ [3].

Українські та зарубіжні дослідники даної проблеми дають різноманітні й більш розгорнуті визначення інституту усиновлення. Так, наприклад, російська дослідниця А.М. Нечаєва розглядає усиновлення як форму влаштування дітей, позбавлених батьківського піклування, як адміністративний акт та як факт, який має юридичне значення [1, с.104]. І.М. Кузнецова розуміє усиновлення як встановлення між усиновлювачем (його родичами) та усиновленою дитиною (її нащадками) правовідносин (особистих і майнових), що є однаковими з правами, які існують між рідними (біологічними) батьками і дітьми. Українські дослідниці В.І. Борисова та І.В. Жилінкова визначають усиновлення як правовий інститут, що функціонує в інтересах дитини, єдиний або обидва батьки якої померли, невідомі, позбавлені батьківських прав, визнані в судовому порядку недієздатними, безвісно відсутніми або оголошені померлими; дали згоду на усиновлення; понад шість місяців не проживали разом із дитиною та без поважних причин не брали участь й її вихованні [2,с.58]. Також, російський дослідник, кандидат юридичних наук В.В. Рязанцев наголошує, що усиновлення – це складний юридичний акт: у ньому знаходять своє відображення воля осіб, які висловили бажання усиновити дитину; батьків, які дали згоду на усиновлення своєї дитини; самої дитини; інших осіб, установлених законом; воля держави, виражена у відповідному судовому рішенні. Таким чином, вияв державної волі певною мірою впливає на виникнення відносин, зумовлюваних усиновленням. Держава за допомогою судових органів безпосередньо виражає свою волю та бере участь у здійсненні юридичного акту усиновлення. Без чітко вираженої волі держави на здійснення усиновлення відповідні цьому акту відносини виникнути не можуть [4,с.9].

На сьогоднішній день питанням пов'язаним з захистом прав і свобод дітей та молоді, насамперед, дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківського піклування приділяється багато уваги як з боку держави, так і всього суспільства. В Україні відбувається активний процес формування національного законодавства та механізмів щодо реалізації державної політики у сфері дитинства. Впродовж останніх років прийнята низка нормативно-правових документів щодо стану дитинства в Україні, які спрямовані на реальне поліпшення становища дітей, зокрема дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківського піклування, захист їхніх прав, максимальну реалізацію положень Конвенції ООН про права дитини.

Вдосконалення системи усиновлення – одне з найважливіших завдань нашої держави і суспільства. Об'єктом особливої уваги з боку держави, як наголошується в Конвенції про права дитини, мають бути діти, що живуть у важких соціальних умовах. До категорії таких дітей в Україні належить низка груп: діти-сироти; діти, позбавлені батьківського піклування; діти із соціальних сімей; діти, які порушили Закон; діти-інваліди; діти із сімей безробітних або ті, що змушені працювати; діти – жертви економічних катастроф; діти, що втекли з дому; діти-наркомани та ті, що зловживають спиртними напоями. Зростає кількість бездоглядних дітей. Щороку понад 12 тисяч дітей знаходять покинутими, загубленими, забутими і майже половина з них – це малята віком до 7 років. Як результат – у будинках дитини, дитячих будинках і школах-інтернатах кількість дітей,

позбавлених родинного середовища та опіки, зростає [7].

Відповідно до ст. 20 Конвенції про права дитини діти, постійно чи тимчасово позбавлені сімейного оточення, мають право на особливий захист та допомогу з боку держави. Держава повинна забезпечувати соціальний захист дитини, позбавленої родинного середовища, та забезпечувати відповідну альтернативу сімейної турботи або, в таких випадках, розміщення в відповідні заклади по догляду за дітьми [5]. Крім того, при забезпеченні цих прав повинна бути врахована культурна належність дитини.

Але, на жаль, під час усиновлення дітей спостерігаються порушення. Невраховання прав та інтересів дитини призводить, навіть, до морально-психічних травм. Наприклад, коли особа, яка хоче всиновити вихованця інтернату, "придивляється" до нього, відвідує, запрошує в гості, а потім відмовляється. На жаль, права дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківського піклування в Україні реалізуються в умовах економічних та соціальних протиріч, нестабільності, що негативно впливають на розв'язання проблем захисту цієї категорії дітей.

На нашу думку, для реального втілення положень, проголошених ст. 20 Конвенції про права дитини, необхідна гуманізація системи сирітських та спеціальних навчальних закладів, їх реформування, запровадження нових інформаційних технологій навчання, альтернативних форм опіки над дітьми. В ст. 24 Закону України «Про охорону дитинства» йдеться про реорганізацію та ліквідацію навчально-виховних закладів для дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківського піклування, передачі дітей на виховання та спільне проживання в прийомній сім'ї або дитячі будинки сімейного типу [6]. Для реалізації цього права слід використовувати уже напрацьований певний досвід інших країн світу. За таких умов необхідно широко і всебічно розгортати правове виховання підростаючого покоління.

Становище у правовій сфері охорони дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківського піклування в Україні потребує вдосконалення не лише в аспекті дотримання міжнародних нормативно-правових актів, а й у напрямі загального поліпшення становища дітей, захисту їхніх інтересів, охорони здоров'я, розвитку. Гострою проблемою залишається недостатнє інформування суспільства, батьків, вихователів, працівників соціальних служб, самих дітей про вже прийняті і діючі нормативні акти в сфері захисту прав дітей, зокрема, дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківського піклування.

Слід переглянути законодавчі акти щодо санкцій до батьків, які нехтують турботою про дитину. Важливим кроком у вирішенні цього питання стало прийняття Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо посилення захисту права дитини на належне утримання шляхом вдосконалення порядку примусового стягнення заборгованості зі сплати аліментів» від 07.12.2017 за № 2234-19, який набув чинності 06.02.2018 р. Документ спрямований на забезпечення належного виконання рішень щодо стягнення аліментів. Закон дозволить зменшити заборгованість зі сплати аліментів, а також забезпечить належне утримання осіб, які отримують аліменти. Даним Законом запроваджено нові засоби примусового виконання рішень відносно боржників, які мають

заборгованість зі сплати аліментів у розмірі, що сукупно перевищує суму відповідних платежів за 6 місяців. Зокрема, Законом встановлюється тимчасове обмеження таких осіб у праві виїзду за межі України, тимчасове обмеження боржника у праві керування транспортними засобами, тимчасове обмеження боржника у праві користування вогнепальною мисливською, пневматичною зброєю, тимчасове обмеження боржника у праві полювання.

Серед проблем усиновлення є і малий термін дії направлення, який становить 10 календарних днів, на знайомство потенційних усиновителів із дитиною. На нашу думку, в цьому питанні треба не поспішати і встановити, як мінімум, річний термін для взаємо адаптації дитини і батьків, насамперед коли йдеться про дитину старшого віку. За кордоном умови всиновлення та вимоги до майбутніх батьків значно жорсткіші, ніж у нас. Наприклад, законодавство Італії та деяких інших держав забороняє усиновлювати повнолітню дитину, а також, якщо вік усиновителя перевищує на сорок років вік усиновленого. Встановлення цього правила, напевне, є прагненням до того, щоб усиновитель встиг виростити дитину. Вікова категорія для усиновлювачів у Греції становить 30–60 років, у Хорватії – 21–35 років.

В органах, що займаються питаннями усиновлення повинні працювати компетентні працівники, соціальні педагоги, психологи, які пройшли відповідну підготовку для такого виду діяльності.

Таким чином, однією з форм влаштування дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, є усиновлення. З огляду на наведене усиновлення є правовим інститутом, що здійснюється в інтересах дитини, єдиний або обидва батьки якої померли, невідомі, позбавлені батьківських прав, визнані в судовому порядку недієздатними, безвісно відсутніми чи оголошені померлими; дали згоду на усиновлення; понад шість місяців не проживають разом із дитиною та без поважних причин не беруть участь у її вихованні та утриманні, не виявляють щодо дитини батьківської уваги та турботи.

Враховуючи вищевикладене, можна зробити висновок, що розвиток та вдосконалення інституту усиновлення у сімейному праві посідає одне з перших місць у справі захисту прав дітей, які залишилися без батьківського піклування, що спричиняє актуальність проблем удосконалення системи усиновлення та розвитку теоретичних пошуків у цій сфері.

ЛІТЕРАТУРА

1. Нечаева А.М. Охрана детей-сирот в России: история и современность /А.М. Нечаева.-М., 1996.-193 с., с. 104
2. Сімейне право України: [підручник]/за ред. В.І. Борисової, І.В. Жилінкової.-К.: Юрінком Інтер, 2006.-263 с., с. 58
3. Сімейний кодекс України від 10.01.2002 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/2947-14>
4. Рязанцев В.В. Правоотношения усыновления в российском семейном праве: автореф. дисс. канд. юрид. наук: спец. 12.00.03/ В.В. Рязанцев.-М., 2001.-18 с., с. 9

5. Конвенція ООН про права дитини від 20.11.1989 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/995_021

6. Про охорону дитинства: Закон України від 26.04.2001 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2402-14/page2>

7. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://oldconf.neasmo.org.ua/node/269>

Юлія Гаман,
студентка 7 курсу
гуманітарно-економічного факультету
наук. керівник: ст. викл. **О. С. Авдєєва**

ВПЛИВ БАГАТОНАЦІОНАЛЬНОСТІ ПІВДЕННОГО РЕГІОНУ УКРАЇНИ НА СИСТЕМУ ОСВІТНІХ ЗАКЛАДІВ ДРУГОЇ ПОЛОВИНИ ХІХ СТ.

Сучасна Україна перебуває в стані постійних реформ в різних сферах і освіта не є виключенням. Задля більшої результативності всіх трансформацій в цій галузі необхідне детальне вивчення історичного підґрунтя реформації системи освіти. Проведення змін необхідно робити відштовхуючись від потреб та особливостей суспільства, так в другій половині ХІХ ст.. звертали увагу на багатонаціональність населення і з повагою ставились до потреби навчання іншими мовами та залежно від віровчення. Тож, ми пропонуємо аналіз стану освіти на півдні України в умовах багатонаціональності населення півдня України другої половини ХІХ ст..

Дана тема розглядається такими науковцями: Г. Єрмак, О. Величко, Л. Циганенко, О. Тухватуліна. Їх праці розкривають розвиток, та систему освітніх закладів для іншомовного населення. Метою дослідження є надання загального аналізу освітніх закладів для іноземного населення та їх вплив на загальну систему освіти півдня України. Методами дослідження є аналіз, синтез, узагальнення.

У зв'язку із великою строкатістю населення на півдні України виокремились, так звані, колоніальні навчальні заклади. Вони створювались на території іноземних поселень і від початку свого існування не належали до Міністерства народної освіти і мали свою певну структуру. І лише 2 травня 1881 р. було прийнято наказ про передання сільських шкіл і центральних училищ з колишніх німецьких і болгарських колоній, а також шкіл з колоній євреїв у Катеринославській, Херсонській та Таврійській губерніях з відомства Державного майна до Міністерства народної освіти [1, с. 30].

Колоніальні навчальні заклади поділялись на: центральні училища, церковно-приходські та єврейські колоніальні училища. Центральні училища створювались з метою розповсюдження корисних знань, особливо російської мови між іноземцями і вони також готували вчителів для інших училищ. Церковно-приходські мали на меті підготовку дітей до конформації, навчання рідній мові. Учителями тут були кистери – помічники пастора, головним їх